

- виробити навички грамотно викладати результати власних наукових досліджень (звіти, доповіді, тези тощо), здатність аргументовано захищати та обґрунтовувати одержані результати;

- привити навички користувачів обчислювальної техніки при проведенні наукових досліджень та обробки одержаних результатів;

- широко запровадити нові інформаційні технології при проведенні науково-дослідної роботи студентів, забезпечити інформаційно-програмну підтримку досліджень та супроводження одержаних результатів;

- формувати системну методологію пізнання різноманітних об'єктів, принципів та шляхів їх дослідження;

- проводити індивідуальну роботу з формування у студентів системного мислення за нових умов економічного розвитку та становлення ринкових відносин;

- готувати та відбирати молодих кадрів для вступу в аспірантуру та подальшого використання їх потенціалу у вузах, організаціях та на підприємствах.

З боку викладача потрібні добра увага та підтримка, без чого студент, особливо на молодших курсах, не захоче (і просто не зможе) займатися на перший погляд нудною наукою, якою здається майже кожна дисципліна на початкових стадіях її опанування. Часто працю викладача порівнюють із працею садівника: один невірний крок, одна невірна порада — й усі зусилля можуть виявитися марними, а рослина загине, не давши плодів.

А. С. Бебело, доц.,
кафедра політичної економії факультетів
управління та маркетингу

ТЕОРЕТИКО-ДИДАКТИЧНІ СКЛАДОВІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ: НАПРЯМИ, ПРОБЛЕМИ

З позиції формалізації загального вектору системного обговорення теми науково-методичної конференції КНЕУ імені Вадима Гетьмана (лютий 2007 р.), на мою думку, логічно зпроектувати аналіз сформульованих проблем відповідно до мети,

змісту, етапів та напрямів запланованої МОН України нової реформи системи вищої освіти. Слушними в даному контексті є і розгляд поставлених завдань щодо зміни функціональних статусів українських ВНЗ та реальності часових меж реалізації реформи (до 2010—2011 рр.). Для цього важливо аналіз нинішньої ситуації у вищій школі перетворити в інструмент практичної політики.

Всі засадничі нюанси нової реформи ВНЗ, за браком інформації про її нормативну базу, для мене (як пересічного вузівського доцента) ще не викристалізувались, а відповідно, і не набули достатньої чіткості.

Водночас, цілком правомірно, як одне із конституюючих завдань реформи, поставлена проблема підвищення якості навчального процесу в українських ВНЗ за рахунок відродження і посилення в ньому наукової складової. Необхідність вирішення цього завдання нині концептуально актуалізується з точки зору формування самого змісту сучасної університетської освіти, виходячи з її загальносвітових тенденцій. Разом з тим, як відмічав міністр МОН України С. Ніколаєнко, в країні «розвелось» багато псевдовузів, а також біля третини ВНЗ практично не ведуть наукових досліджень. Хоча аксіоматичним головним принципом функціонування вищої школи, у т. ч. і базовим — для забезпечення високої якості університетської підготовки фахівців була, є і має бути органічна єдність освіти і науки в навчальному процесі.

Зі шпальт української преси та інших ЗМІ відомо, що МОН планує в ході ліцензування на основі рейтингового оцінювання змісту і характеру функціонування ВНЗ здійснити їхню трьохрівневу класифікацію за відповідними напрямками: перший тип — дослідницькі університети; другий — змішані, де буде поєднуватись професійна підготовка бакалаврів і магістрів з проведенням наукових досліджень; третій тип — професійні заклади для підготовки певних фахівців для відповідних регіонів.

Безсумнівно, що об'єктивна необхідність термінової «реструктуризації» системи наших ВНЗ та напрямів фахової підготовки майбутніх спеціалістів очевидна. Однак залишаються практичні питання і сумніви щодо реальності успіху в реалізації запланованого проекту нової реформи ВНЗ. Зокрема, досить проблематичною, думається, є сама пропонована ідея функціонально-схематичної зміни статусу університетів. І мова йде не в плані «закрити — відкрити» відповідний заклад, а про самі принципи поділу загальних їхніх функцій: наукові дослідження; симбіоз науки і

фахової підготовки; надання професійної освіти. Запропонований МОН поділ функціональної спеціалізації як раз і може генерувати роз'єднання освіти і науки в навчальному процесі. Адже нові наукові знання в останній органічно може включити лише той викладач, який сам веде дослідження, а не просто ретранслює здобутки інших.

Водночас університет — це не лише лабораторія з продукування абсолютно нових знань. Традиційно він є місцем де здобуваються систематизовані фундаментальні та професійні знання, у т. ч. й інноваційного характеру. Тут людина також паралельно навчається як ці знання застосовувати. В комплексі все це і визначає якість університетської освіти. Думається, що саме в такому контексті і правомірно визначати сучасний вектор реформування навчального процесу у ВНЗ.

Університетська освіта не лише «продукт» наукових доробок, а й результат науково-дидактичного синтезу. При цьому варто послідовно розмежовувати зміст навчального процесу, а відповідно і зміст підручників, посібників, та результати наукових досліджень. Адже всі ми визнаємо, що немає завершеного, остаточного знання. Від науки, у т. ч. й економічної, перш за все чекають відкриттів аналітично-стратегічного характеру та аналітично-критичних узагальнених суттєвих тенденцій соціально-економічного розвитку при відповідних регіональних, національних та глобальних реаліях. Але навчальна література за своїм змістом такою бути не може за означенням. Головне призначення підручників, навчальних посібників — забезпечити вивчення студентами скомпанованого загальнонавчального (в т. ч. і альтернативного) «згустка» спеціальних знань, досягнутих даною наукою, які потрібні їм передусім для фахової підготовки та ідентифікації себе з відповідною професійно-корпоративною спільнотою як для національного, так і зарубіжного рівня, тобто бути конкурентоспроможним.

Водночас зміст якісної університетської освіти включає не лише забезпечення професійно-компетентістної підготовки молодих людей, а й формування здатності до безперешкодної комунікації в соціумі та соціальної відповідальності за нього. Нині свідомість пересічного студента, за даними соціологів, характеризується невпевненістю, розгубленістю, відсутністю чітко вираженого соціального оптимізму. Наша молодь, як і все транзитивне суспільство, переживає втрату моральних установок і духовних орієнтирів, оскільки в державі відбулося взагалі «помутніння» всієї системи загальнолюдських цінностей. І це системний

результат того, що, на жаль, всі ми, а особливо кілька поколінь нашої молоді, «переїхані нецивілізованим катком» національної ринкової трансформації. Тому, попри важливість усього комплексу науково-методологічних, дидактично-методичних, організаційно-нормативних, фінансових чинників у підвищенні якості вищої освіти, суттєво актуалізується проблема морально-етичного та національно-патріотичного виховання студентської молоді. Висока професійність, компетентність не можуть бути забезпечені у відриві від високої моралі та «генетичного» засвоєння необхідності і важливості продуктивної праці на свою країну. Але, на жаль, наша влада ці проблеми практично навіть не ставить. А тому масово молодь «спить і бачить» себе працюючим «за бугром». За такої ситуації наміри якісного вдосконалення навчального процесу в університетах будуть лише деклараціями. У світовій системі поділу праці Україна не повинна спеціалізуватися як поставщик живого товару, хоч навіть і висококваліфікованого.

Важливо змінювати «конструкцію» студентської свідомості через забезпечення умов для посилення мотивації до якісного навчання: перша умова — за якої пересічний студент може високопродуктивно вчитись; друга — за якої він хоче високопродуктивно вчитись.

Перша умова в КНЕУ імені Вадима Гетьмана, як відомо, реалізується через доступну навчально-методичну літературу. Тут є навіть університетські ноу-хау «Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни» хоч і не завжди — це своєрідні якісні «путівники» для засвоєння матеріалу студентом. Ось тому важливо зробити «інвентаризацію» навчальної літератури щодо її оцінки з позиції цікавого творчого задуму, неординарності форми і змісту надання матеріалу тощо.

Друга умова щодо мотивації вчитись передбачає забезпечення лінійного зв'язку між результатами навчання та посадою і місцем працевлаштування, тобто — пріоритетність його отримання лідерам у навчанні.

На жаль, нині пізнавальна свідомість студента дуже часто спроектована на її «величність» шпаргалку, а також на «споживацьке» використання Інтернету. Тут доречно звернути увагу на той горефакт, що для сучасного студентства книга (підручник, навчальний посібник, монографія) — все менше і менше стає джерелом набуття професійних знань. Її функції все більше і більше перебирає Інтернет. Цей — електронна-месія та інформатор-

генератор істотного розмаїття суспільно-шумових скандалів немає ні кордонів, ні фахових авторитетів. Він часто слугує своєрідною всесвітньою інформаційною «дошкою», на якій розміщують інформацію як фахівці, так і не-фахівці на свій розсуд і згідно своїх цілей та уподобань. За оцінками експертів, на цій мережі досить проблемно знайти хоча б 10 % інформації, яка була б без граматичних помилок і не пропагувала примітивних недолугостей. В основному «лопатимо» гігабайти словесної абракадабри, тобто недостатньо змістовно-логічної, аналітичної інформації. Тому тут пошукач часто, з одного боку, «тоне» в масиві інформації, а з іншого — «задиhaється» від нестачі або поверховості «здобутих» знань, які він «скачує» без особливої розумової напруги та власних узагальнень.

Зрозуміло, що я не виступаю «дрімучим» ретроградом відносно «дидактичних можливостей» Всесвітньої мережі, яка досить «просунута» в галузі сучасних інформаційних технологій. А за умов цілеспрямованого і контрольованого навчально-дидактичного процесу вона може і часто вже раціонально співіснує з традиційною навчально-науковою літературою, взаємнорозвиваючись і паралельно збагачуючись. Це дві важливі складові сучасної інформ-технології, які динамічно розвиваються і забезпечують студенту системність у пізнанні навчальних проблем.

Безсумнівно, «побродити» студентам на «просторі Всесвітньої паутини» зручно і вигідно як з точки зору економії часу при пошуку джерел інформації, так і можливості їхньої «матеріалізації» в рефератах, есе, курсових і дипломних роботах. Але ознайомлення зі змістом цих студентських інтернетних доробок часто свідчить про відсутність власного творчого сприйняття ними запозиченого матеріалу, а також вкрай малу чисельність, наприклад, англomовних користувачів пошукової системи, яка дозволяє користуватись бібліотеками Гарварда, Оксфорда та інших університетів.

Таким чином, лишне доводити, що і нова реформа ВНЗ, як і всі попередні, не такий уже безболісний процес. Про це може свідчити і кількарічна адаптація наших студентів до Болонської системи. Тому важливо прискіпливо ще раз проаналізувати наскільки концепція нової реформи ВНЗ спрямована у майбутнє, а не лише на «розвантаження» поточної ситуації від багатьох, перш за все, приватних «вузів-фантомів», які ще й затято піляють себе в різних ЗМІ широкими КРОКами по всій МА(У)Пі України.